

Planprogram for Kommuneplan 2018 – 2030 med samfunnsdel og arealdel

**Vedtatt i Hamar kommunestyre
den 21. desember 2016 som sak 181/16.**

Forord

Prosessen med å rullere kommuneplanen for Hamar kommune er i gang. Som ledd i oppstart av dette planarbeidet har kommunen hatt planprogram for revisjon både av kommuneplanens samfunnsdel og arealdel ute til høring med frist 4.november 2016.

Planprogrammet setter rammene for arbeidet med kommuneplanen og er en "plan for planen". Planprogrammet beskriver mål for planarbeidet, planprosessen, sentrale tema og problemstillinger, grunnlag for utredninger og nasjonale/regionale føringer for planarbeidet.

Kommuneplanens samfunnsdel tar for seg kommunen sin helhetlig planlegging og er det viktigste styringsdokumentet for kommunens folkevalgte og kommunens administrasjon. Gjennom målsettinger og strategier gis det føringer og retningslinjer på hvordan vi skal møte dagens og fremtidas utfordringer. Føringer og retningslinjer skal være med å styre kommunen i ønsket retning.

Kommuneplanens arealdel vil være et arealpolitisk svar på målsettinger og prioriteringer i samfunnsdelen. Arealdelen skal ivareta den fysiske utviklingen og lage overordnede regler for, arealdisponering og bruk av landskapet og utforming av hele kommunen.

Kommuneplanen skal ha et langsiktig perspektiv og skal særlig belyse hvordan vi har tenkt å møte de største utfordringene Hamar-samfunnet står ovenfor. Planen har som formål å skape et godt samfunn som er bærekraftig til det beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner.

Innspill kan sendes på e-post til postmottak@hamar.kommune.no eller per post til Hamar kommune, Postboks 4063, 2306 Hamar og merkes "kommuneplan".

Informasjon om kommuneplanarbeidet finner du på egen link på kommunens nettside www.hamar.kommune.no.

Prosjektansvarlige:

Politisk	Arbeidsutvalget for plansaker v/ leder Katrine Aalstad
Administrativt	Prosjektansvarlig: Ass.rådmann Terje Halvorsen Prosjektleder/kontaktperson: Jan Otto Langmoen

Innhold

Forord.....	2
Innhold.....	3
1 Innledning	4
1.1 Formålet med planen	4
1.2 Bakgrunn og forankring.....	4
1.3 Hva er en kommuneplan?.....	4
1.4 Kommunens styringssystem.....	5
2 Rammebetingelser og forutsetninger.....	5
2.1 Nasjonale føringer 2015.....	5
2.2 Hamar kommunes planstrategi 2016 – 2019.....	6
3 Samfunnsdel – Utviklingstrekk og hovedspørsmål.....	7
3.1 Det grønne skiftet – bærekraftig by og bygd.....	7
3.2 Et åpent flerkulturelt samfunn	7
3.3 Folkehelse.....	8
3.4 Et vekstkraftig regionalt senter	8
3.5 Nyskapende og samhandlende kommuneorganisasjon.....	11
3.6 Demografisk utvikling.....	12
3.7 Behovet for utredninger	12
4 Langsiktig arealstrategi.....	13
4.1 Det grønne skiftet og den kompakte byen.....	14
4.2 Dobbeltspor og knutepunktsutvikling	16
4.3 Hamars regionale rolle.....	17
4.4 Mjøskontakten.....	17
5 Arealdel	18
5.1 Arealbehov og behov for justeringer av planbestemmelser	18
5.2 Utredningsbehov, kommuneplanens arealdel	21
6 Organisering av planarbeidet.....	21
6.1 Politisk organisering.....	21
6.2 Administrativ organisering.....	21
7 Medvirkning og kommunikasjon	22
8 Framdrift – faser i planarbeidet.....	22

1 Innledning

1.1 Formålet med planen

Kommuneplanen er Hamar kommunes overordnede styringsdokument for å skape en ønsket samfunnsutvikling i Hamar. Den er et redskap for hvordan kommunen skal møte nye og endrede utfordringer og muligheter i et langsiktig perspektiv.

Kommuneplanens samfunnsdel skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Kommuneplanens arealdel viser sammenhengen mellom framtidig samfunnsutvikling og arealbruk.

1.2 Bakgrunn og forankring

Hamar formannskap vedtok 29.06.2016 oppstart av arbeidet med en ny kommuneplan for Hamar. Planarbeidet er forankret i planstrategien for Hamar kommune 2016-2019. Vedtaket om oppstart innebærer at kommunen skal utarbeide en ny kommuneplan med samfunnsdel og arealdel. Kommuneplanen skal legges fram for sluttbehandling i kommunestyret innen utgangen av 2017.

De viktigste grunnene for at kommuneplanen er moden for revisjon er den utviklingen Hamar har vært gjennom de siste årene, kommende utbygging av veg og bane, sammen med et overordnet og internasjonalt fokus på det grønne skiftet.

1.3 Hva er en kommuneplan?

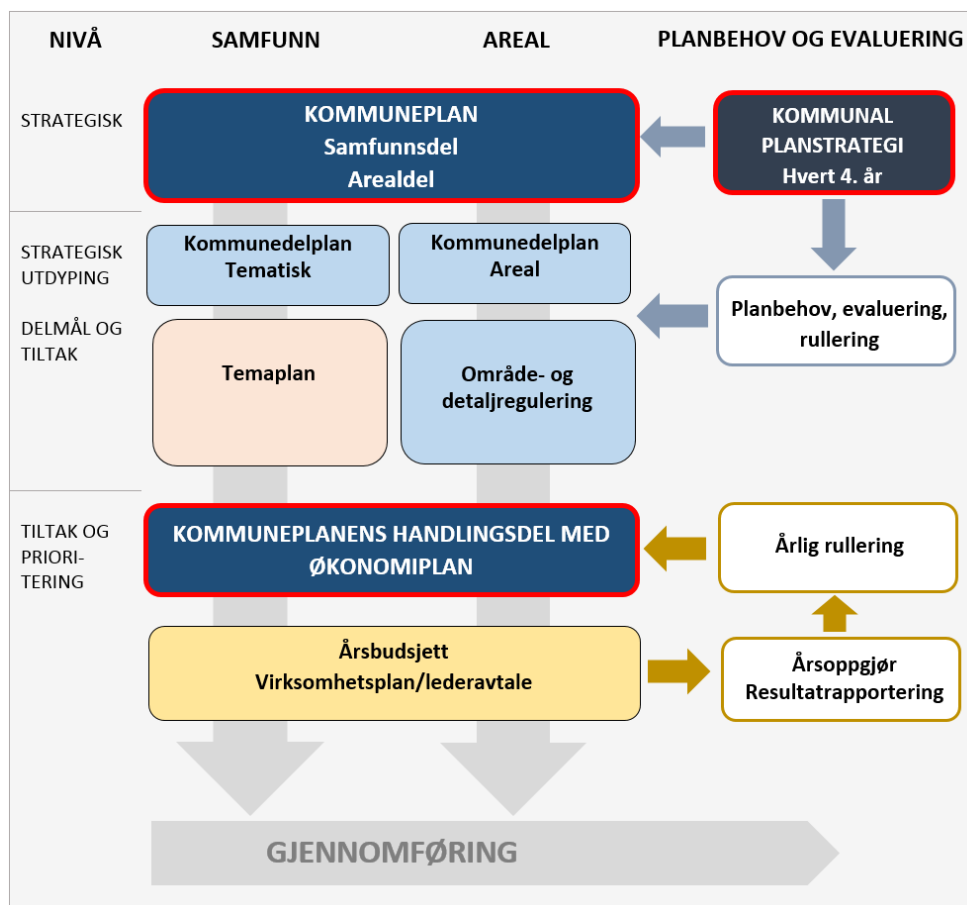
Alle kommuner skal i følge plan- og bygningsloven ha en kommuneplan. Den er kommunens overordnede styringsinstrument og gir rammer for kommunens planer og tiltak. Kommuneplanen skal ha et planperspektiv på 10 – 12 år, men bør også ta for seg utviklingstrekk som strekker seg utover disse årene.

Kommuneplanen består av en samfunnsdel og en arealdel. Samfunnsdelen skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet og for kommuneorganisasjonen. Arealdelen viser sammenhengen mellom framtidig samfunnsutvikling og arealbruk.

Kommuneplanens arealdel skal angi hovedtrekkene i arealdisponeringen og rammer og betingelser for hvilke nye tiltak og ny arealbruk som kan settes i verk, samt hvilke viktige hensyn som må ivaretas ved disponeringen av arealene. Arealdelen er til forskjell fra samfunnsdelen, juridisk bindende. Kommuneplanen skal ha en handlingsdel som angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende år eller mer. I Hamar kommune er dette Handlings- og økonomiplanen.

Kommunal planlegging skal ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver. Det kan også utarbeides kommunedelplaner for bestemte områder, temaer eller virksomhetsområder.

1.4 Kommunens styringssystem

Illustrasjon av planhierarkiet fra KS og Asplan Viak

2 Rammebetingelser og forutsetninger

2.1 Nasjonale føringer 2015

De nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging utarbeides hvert fjerde år. Den nasjonale politikken som formidles gjennom forventningene gir kommunen utfyllende grunnlag for å vurdere utfordringer og planbehov i kommunen og i samarbeid med andre kommuner og regionale myndigheter.

Det legges vekt på:

Gode og effektive planprosesser

- Enklere regelverk og bedre samarbeid
- Målrettet planlegging
- Økt bruk av IKT i planlegging.

Bærekraftig areal- og samfunnsutvikling

- Et klimavennlig og sikkert samfunn
- Aktiv forvaltning av natur- og kulturverdiene
- Framtidsrettet næringsutvikling, innovasjon og kompetanse.

Attraktive og klimavennlige by- og tettstedsområder

- Samordnet bolig, areal- og transportplanlegging

- Et fremtidsrettet og miljøvennlig transportsystem
- Levende by- og tettstedssentre
- Helse og trivsel.

Aktuelle tema for «det grønne skiftet» er omtalt i de nasjonale forventningene. Blant annet nevnes følgende utfordringer for fylkeskommunene og kommunene:

- Sikre viktige jordbruksområder og legge til rette for nye og grønne næringer i tilknytning til jordbruk og skogbruk.
- Legge vekt på reduksjon av klimagassutslippene, energiomlegging og energieffektivisering gjennom planlegging og lokalisering av næringsvirksomhet, boliger, infrastruktur og tjenester.
- Ta vare på naturverdiene og legge til rette for fysisk aktivitet og trivsel for hele befolkningen.
- Samarbeide om planlegging for verdiskaping, bærekraftig næringsutvikling og innovasjon i partnerskap med næringslivet og regionale og lokale aktører. Det settes av tilstrekkelige arealer for næringsutvikling som ivaretar næringslivets behov, og som er lokalisert ut fra hensynet til samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging
- Sikre høy arealutnyttelse rundt kollektivknutepunkt, tilrettelegge for økt bruk av sykkel og gange i dagliglivet, og sikre sammenhengende gang- og sykkelforbindelser av høy kvalitet. Potensialet for fortetting og transformasjon utnyttes før nye utbyggingsområder tas i bruk.

Regjering og Storting har mål om sterke byregioner og regionbyer. Jernbaneutbyggingen er begrunnet i at bl.a. Hamar skal være et avlastningsområde for Oslo i den forstand at folk flytter hit istedenfor til Oslo-området. Dette skal bidra til demping av de store vekstutfordringene i hovedstadsområdet. I planprogrammet for kommunedelplan for dobbeltspor Sørli-Brumunddal, er dette omtalt under overskriften «Regional utvikling i Hamarregionen». Det handler om hvordan forbedret tilgjengelighet kan gi nye muligheter for befolkning og næringsliv.

2.2 Hamar kommunes planstrategi 2016 – 2019

Hamar kommune har i kommunal planstrategi beskrevet de hovedområdene hvor vi har de største muligheter og utfordringer de kommende år. Disse områdene beskrives i planprogrammets kapittel 3 Samfunnsdel – Utviklingstrekk og hovedspørsmål.

I tillegg vil utredning av demografiske utviklingstrekk med framskrivninger av befolkningens alderssammensetning og flytting, innvandring m.m. være et viktig utgangspunkt for planarbeidet.

Gjennomgående tema er tema som er sektorovergrepene og forutsetter eierskap og oppfølging fra alle eller de fleste enheter for å oppnå ønsket samfunnsutvikling. Planstrategien legger opp til at følgende gjennomgående tema skal innarbeides i kommuneplanen og andre kommunale planer:

- Grønt skifte
- Folkehelse
- Mangfold og integrering

Planstrategien beskriver kommunens behov for planlegging i kommunestyreperioden. Arbeidet med noen av disse planoppgavene vil foregå samtidig med kommuneplanprosessen. Det gjelder revidering av kommunens næringsplan, en ny oppvekstplan og revidering av kommunens arbeidsgiverpolitikk. Det er en forutsetning at disse planprosessene sees i sammenheng med kommuneplanarbeidet.

3 Samfunnsdel – Utviklingstrekk og hovedspørsmål

Teksten i kapitlene 3.1 til 3.6 er i all hovedsak hentet fra planstrategien, men er her i planprogrammet gitt en endret rekkefølge.

Gjennom drøfting politisk og administrativt i Hamar kommune har vi kommet fram til 7 hovedområder hvor vi har de største muligheter og utfordringer. Disse områdene beskrives her i hvert sitt kapittel. Et av hovedområdene, langsiktig arealstrategi, blir her i planprogrammet behandlet i eget kap. 4.

3.1 Det grønne skiftet – bærekraftig by og bygd

Omfattende globale klima- og miljøutfordringer krever en omlegging til et mer bærekraftig samfunn. Det vil si at framtidens produkter og tjenester må gi betydelig mindre negative konsekvenser for klima og miljø enn i dag. Det kan handle om ny teknologi som tar over for gammel, nye måter å bruke gamle systemer på og ikke minst innovasjon og utvikling. Det grønne skiftet er å legge til rette for endringer for den enkelte innbygger og for samfunnet ved omstilling til et samfunn hvor vekst og utvikling skjer innen naturens tålegrenser.

«Utslippene fra produksjon og transport av varer til den rike delen av verden utgjør en betydelig del av globale klimagassutslipp. For Norge utgjør utslippene fra import av varer omtrent halvparten av alle innenlandske utslipp målt per innbygger.» (Zero¹)

Holdningsendring er et nøkkelord for å sikre gjennomføringen. Dersom innbyggerne ikke evner å endre sin holdning til transportmidler og forbruk, vil det ta svært lang tid før det grønne skiftet er en realitet. Samtidig er det viktig at samfunnet tilrettelegger for denne endringen av livsstil.

Klima- og miljøvennlig arealplanlegging, god tilrettelegging for kollektivtransport, prioritering av myke trafikanter, god tilgang på alternative drivstoff og god informasjon om klima- og miljøvennlige produkter er avgjørende for at den enkelte innbygger skal kunne ta klima- og miljøvennlige valg i sin hverdag. Kommunen skal legge til rette og bidra til minimum 40% utslippskutt innen 2030 innenfor de fire ikke kvotepliktige sektorene, avfall, bygg og anlegg, transport og landbruk, slik klima avtalen med EU beskriver. Videre må det jobbes med utslipp innenfor verdikjeden for mat, alternativ energiforsyning og styring av lokale kretsløp.

Hamar kommune har valgt det grønne skiftet som en av sine viktigste satsinger de kommende år. I kommunestyrets temamøte om det grønne skiftet den 27. april 2016, ble det lagt vekt på tiltak rundt arealplanlegging og redusert bruk av personbil.

- Fortetting og transformasjon av sentrum
- Tilrettelegging for økt bruk av sykkel og gange
- Planlegging av kollektivknutepunkt.

I tiden fremover vil kommunestyret også jobbe med kutt innenfor de andre ikke kvotepliktige sektorene, først og fremst avfall og bygg og anlegg.

Vi vil arbeide videre med hvordan det grønne skiftet skal konkretiseres. I prosessen med ny kommuneplan og revisjon av klima- og miljøplanen blir det tatt stilling til hvilke tiltak som skal prioriteres. Dessuten skal det grønne skiftet gjenspeiles i alle planer som utarbeides.

3.2 Et åpent flerkulturelt samfunn

Gjennom de siste 50 år har Norge blitt et flerkulturelt samfunn. Dette gjelder også for Hamar. Folkevandring og arbeidsinnvandring har gjort kommunen flerkulturell.

¹ Zero: På vei mot nullutslipp av klimagasser fra varer.

Hamar kommune skal være et åpent og inkluderende samfunn. Økt innvandring gir kommunen muligheter for flere innbyggere, større mangfold og rekruttering av arbeidstakere.

Barnehage og skole er viktige arenaer for inkludering. I Hamars barnehager og skoler er det mange nasjonaliteter, språk og kulturer i barnehage og skole. Allerede for 4 år siden var det registrert ca. 28 språk i skolene i kommunen². Integreringsarbeidet kan ikke være det offentlige ansvar alene. Både næringslivet og frivilligheten er positive til å bidra, og kommunen må legge til rette for en god samhandling.

3.3 Folkehelse

Formannskapet har fastsatt at disse tre hovedutfordringene legges til grunn innenfor folkehelsearbeidet i Hamar:

1. Sosial ulikhet i helse

Dette kommer tydelig til uttrykk i innbyggerundersøkelsen for Hamar (TNS 2014) hvor 98% av alle i gruppen med høyest inntekt opplever egen helse som god eller svært god. Vurderingen av egen helse er gradvis lavere i gruppene med lavere inntekt. I gruppen med lavest inntekt vurderer 67 % sin helse å være god eller svært god.

2. Frafall i videregående skole

Selv om utviklingen i Hamar er positiv når det gjelder frafall i videregående skole, er det grunn til å sette seg ambisiøse mål på området fordi konsekvensene ofte er alvorlige for de det gjelder. Ungdata-undersøkelsen (2013) peker ut psykisk helse, skolefravær og rus som sentrale innsatsområder for ungdom i Hamar.

3. Manglende tilknytning

Manglende sosial tilknytning (inkl. enslighet og ensomhet) bidrar til å gi enkeltpersoner utfordringer både psykisk, økonomisk og materielt. Dette kommer til syne i Innbyggerundersøkelsen for Hamar (TNS 2014). Dårlige levekår bidrar til å svekke sosial inkludering og forsterker risikoen for framtidig sosial eksklusjon (Frønes 2010).

Frafall i skolen er et generelt samfunnsproblem. Hamar skal forebygge gjennom faglig og sosialt arbeid gjennom hele barnehage- og skoleløpet. Gode oppvekstvilkår for barn og unge er grunnleggende for en kommune som ønsker å være attraktiv.

Hamar skal redusere sosial ulikhet i helse. En tydelig prioritering av folkehelsearbeidet er viktig i denne sammenheng. Folkehelse skal være et gjennomgående tema i kommuneplanens samfunnsdel og i øvrige planer som utarbeides.

3.4 Et vekstkraftig regionalt senter

3.4.1 Hamar – en attraktiv kommune

Hamar er en av kommunene med høyest befolkningsvekst i Innlandet, og Hamarregionen har størst økning av regionene i Innlandet. Veksten i boligpriser siste år viser at Hamar er en attraktiv kommune. Innlandet trenger en by som er motor i utviklingen. Hamar kommune ønsker fortsatt å være et lokomotiv i utviklingen av lokalsamfunnet og regionen.

Hamar er en av 8 middelalderbyer i Norge. Hamar har en attraktiv beliggenhet; byens nærhet til Mjøsa er unik, og et stort mangfold av rekreasjonsområder gir store muligheter for friluftaktiviteter hele året gjennom. Hamar ønsker å ha en familievennlig bykjerne. Kommunen ligger geografisk godt plassert i trafikknutepunktet nord/sør og øst/vest.

Hamarregionen vil oppleve stor konkurranse om vekst av de andre byene i intercitytriangelet. I forbindelse med kommuneplanen vil vi derfor utarbeide målsettinger og strategier for å bygge

² Hamarskolen som merkevare side 36.

kommunens og regionens attraktivitet. Hamar har mange attraksjonsfaktorer. Hvordan kan disse faktorene bidra til at blant annet barnefamilier velger å bosette seg i vår region framfor andre steder?

Tusenårsskiftet ble starten på en ny epoke i Hamar bys historie. Kommunens investeringer i Hamar sentrum har bidratt til utvikling og nyskaping. Også private aktører har gjort store investeringer de siste årene. I årene som kommer er det viktig å videreføre denne utviklingen og styrke Hamars posisjon som «Innlandshovedstaden».

3.4.2 *Infrastruktur og byutvikling*

Ny samferdselsstruktur med firefelts E6 og dobbeltspor på jernbanen er under etablering gjennom kommunen. Hamar blir en del av IC-trianglet rundt Oslo. Stortingets beslutning om dobbelt jernbanespor inneholder også forventinger til kommunen og regionen som vekstområde rundt Oslo.

I den nasjonale satsingen på Det grønne skiftet står overføring av gods fra veg til jernbane sentralt. I den sammenheng framheves godstransport langs Dovrebanen og videre til Elverum og sørover til Sverige, sammen med elektrifisering av samme strekning.

Sentral stasjonsplassering og høy utnyttelse av arealene rundt jernbanestasjonen vil bidra til å nå målene for InterCity-utbyggingen. Fra nasjonalt hold legges det stor vekt på at de nye InterCity-stasjonene skal være et godt utgangspunkt for lokal knutepunktutvikling og miljøvennlig arealutvikling. Men fortetting alene gir ikke en bærekraftig by. Det trengs en tetthet av fellesgoder, attraktive steder å oppholde seg og god kollektivtransport for å oppnå en reduksjon av bilbruken. Transport er en av de største kildene til klimautlipp. For å skape en bærekraftig utvikling er et attraktivt kollektivnett og gode sykkelveger nødvendig.

Trasévalg for jernbane og stasjonsplassering i Hamar vil representere betydelige endringer uansett hvilket alternativ som velges. Alle alternativer vil gi nye forutsetninger og muligheter for byutvikling. Jernbaneprosessen vil være kommunens største prosjekt fram til 2024. Gjennomføringen vil bety kontinuerlige prosjekter gjennom flere år. Dette krever stor tilpassingsvilje for både innbyggere, utbyggere og besøkende. For å ivareta vår vertskapsrolle og stimulere bylivet i utbyggingsperioden, vil kommunen arbeide fram gode løsninger og strategier.

Samferdselsutbyggingen gjennom Stange og Hamar legger beslag på arealer, gir driftsforstyrrelser i utbyggingsperiodene og usikkerhet om landbrukets framtidige utviklingsmuligheter. Hamar kommune har felles landbrukskontor med Løten og Stange, og vil i samarbeid med dem drøfte politikk for landbruk.

Nye klima- og miljøvennlige løsninger krever at arealene i kommunen - og særlig byrommene og arealer innenfor bygrensen - vurderes i et nytt perspektiv. Dette gjelder særlig samferdsel og trafikkkløsnings. Lokalisering av ny jernbanetrase og stasjon vil gi utfordringer, men også muligheter for å skape en mer kompakt og klimavennlig by.

3.4.3 *Regionsenter og vertskap for næringslivet*

Innlandsutvalgets rapport fra 1. oktober 2015 beskriver seks områder som er viktige for næringsutviklingen i vår region: bioøkonomi, industri, reiseliv, informasjonssikkerhet, spill og underholdning og innovasjon i offentlig sektor.

Som regionsenter er Hamar kommune vertskap for sentrale samfunnsinstitusjoner. Både etablering og videreutvikling av utdanningsinstitusjoner og lokalisering av regionale og statlige instanser er viktig for kommunen og for regionen. Hamar er kunnskaps- og kompetanseby med veletablerte videregående skoler og en sentralt plassert høgskole.

Høgskolen i Hedmark har en betydelig forskningskompetanse innenfor bioøkonomi, skog og mat/bioteknologi. Høgskolen har sentrale roller i satsingen på skoleutvikling og spill både regionalt

og nasjonalt. Kommunen ønsker å bidra til videreutvikling av et strategisk samarbeid med høgskolen og næringslivet.

Hamar har etablert seg som Norges spillby nummer én. Norsk Tipping er landets ledende virksomhet innen pengespill, og en rekke nye bedrifter innen spill og spillteknologi er etablert her, hovedsakelig av tidligere studenter ved Høgskolen.

3.4.4 Kommunereform og regional samhandling

Hamarregionen er en felles bo- og arbeidsregion. Både flytting mellom kommunene og arbeidspendling på tvers er kommunegrensene viser dette.

I saken om kommunereform (k-sak 78/2016) ble det fattet vedtak om at det er nødvendig å vitalisere det interkommunale samarbeidet i regionen. Regionrådet må utvikle en rolle og funksjon som gjør det handlekraftig og mer forpliktende enn i dag, og da spesielt innen klima-, areal-, transport- og næringsplanlegging. Det bør være aktuelt på flere av disse områdene å utarbeide felles planer og strategier for Hamar-regionen.

3.4.5 Bymiljøavtaler

For å oppnå Stortingets mål om at kollektivtransport, sykkel og gange skal dekke veksten i persontransporten har regjeringen innført såkalte bymiljøavtaler og byutviklingsavtaler.

Bymiljøavtalene skal rettes inn mot de ni storbyområdene: Oslo-området, Bergensområdet, Trondheimsområdet, Stavangerregionen, Buskerudbyen, Fredrikstad/Sarpsborg, Porsgrunn/Skien, Kristiansandsområdet og Tromsø.

Bymiljøavtalene vil være et partnerskap mellom staten, fylkeskommunen og aktuelle kommuner for å øke andelen kollektivtransport, sykkel og gange, og tiltak for mindre bruk av privatbil. I tillegg til de avsatte statlige midlene skal bompenger og midler fra kø-prising og eventuelle lokale drivstoffavgifter inngå.

Etter utbyggingen av E6 vil det i realiteten opprettes en bomring rundt Hamar og deler av Ringsaker. Det er naturlig at kommunene i fellesskap med fylkeskommunen ser på mulighetene til å forhandle med staten om en bymiljøavtale. Her bør en også se på mulighetene til å inkludere en større region der for eksempel Gjøvik, Lillehammer og Elverum deltar.

3.4.6 Hamar, Oslo og Europa

Osloregionen er av de raskest voksende regionene i Europa. Både utbyggingen av E6 og jernbane er begrunnet med at Oslo trenger avlastning. Det gir Hamar en unik mulighet til å ta del i denne veksten.

Hamar er med i Samarbeidsalliansen Osloregionen, sammen med 77 andre kommuner og 5 fylkeskommuner. Alliansen har som mål å styrke Osloregionen som en konkurransedyktig og bærekraftig region i Europa.

Osloregionen har nylig vedtatt en samordnet areal- og transportstrategi med et tydelig klimafokus. Det er laget et innspill til plangrunnlaget for NTP, og de har også fokus på profilering, kompetanse og verdiskaping. For å få nytte av dette samarbeidet må kommunen være en aktiv deltaker i alliansen.

Hamar har vedtatt en egen strategi for internasjonal arbeid, der et av målene er å bruke medlemskapet i Osloregionens Europakontor (ORE) aktivt og målrettet i utviklingen av kommunens internasjonale arbeid. ORE skal fremme Osloregionens fellesinteresser i Europa. ORE har i dag 22 medlemmer; 7 fylkeskommuner og 14 kommuner. Gjennom dette medlemskapet får Hamar tilgang til både informasjon, erfaring og kompetanse om programmer og aktiviteter i EU, som er nyttige for oppfølgingen av kommunens internasjonale strategier.

3.5 Nyskapende og samhandlende kommuneorganisasjon

3.5.1 Kommuneorganisasjonen

Å skape effektiv drift er et sentralt mål for kommuneorganisasjonen. Samfunnet er i kontinuerlig utvikling, og kravene som stilles til kommunen, endres stadig. Å skape og opprettholde effektiv drift over tid krever derfor en omstillingsdyktig organisasjon.

Samhandling på tvers blir stadig viktigere for å yte gode og helhetlige tjenester. Samarbeidskultur og god intern kommunikasjon bidrar til å møte innbyggernes og omverdenens forventninger til en profesjonell og imøtekommende kommune.

Internkommunikasjon er et virkemiddel for å bygge den organisasjonskulturen vi ønsker, og god kommunikasjon eksternt formidler hvilke mål vi setter for Hamarsamfunnet, hvilke prioriteringer vi gjør for å komme dit og hvilke muligheter innbyggerne har for å medvirke i sin hverdag.

Utvikling av kommuneorganisasjonen blir tema i en revisjon av arbeidsgiverpolitikken, mens både intern og eksternt kommunikasjon skal behandles når kommunikasjonspolitikk og -strategi skal revideres og sammenfattes i en ny kommunikasjonsplan.

3.5.2 Digitalisering og velferdsteknologi

Digitalisering er et viktig tema i alle deler av offentlig sektor, både som et verktøy for å effektivisere driften og for å utnytte mulighetene til å kommunisere mer effektivt med innbyggerne. I dag forventer innbyggerne at kommunen bruker verktøy som er tilgjengelige for å forenkle kommunikasjonen og tjenestetilbudet. Fra statlig hold er digitalt førstevalg en prioritet.

Velferdsteknologi kan forbedre og forenkle interne arbeidsoppgaver og gi nye muligheter for brukerne. Slik kan teknologi gi stor merverdi for samfunnet. Private aktører er viktige i utviklingen av velferdsteknologi, og kommunen har en sentral rolle i å ta nye verktøy og metoder i bruk.

Digitalisering, selvbetjening og velferdsteknologi gir store muligheter. Samtidig kreves en endringsvillig organisasjon samt medvirkning og god informasjon mot innbyggere og brukere.

Hamar kommune skal utarbeide en handlingsplan for digitalisering som tydeliggjør hvilke ambisjoner og mål vi har for digitaliseringsarbeidet.

Et godt utbygget bredbåndsnett er avgjørende for å kunne utnytte de digitale mulighetene. Hamar kommune derfor nylig vedtatt en egen bredbåndstrategi.

3.5.3 Samfunnssikkerhet og beredskap

Kommunen har en sentral rolle som samordner og pådriver i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Beredskapsplikten pålegger kommunen å arbeide systematisk med samfunnssikkerhet og beredskap

Klimarelaterte skader er en ny og økende utfordring for samfunnet, blant annet for infrastrukturen, men også for liv og helse. Store, konsentrerte nedbørsmengder forårsaker skader på arealer, veier, jernbaner, broer og bygninger. Vann- og avløpsnettet blir sprengt. Ekstremværet utgjør også en risiko for sikkerheten med tanke på flom, ras og skred.

Plan- og bygningsloven (§ 3.1) stiller krav om "å fremme samfunnssikkerhet ved å forebygge risiko for tap av liv, skade på helse, miljø og viktig infrastruktur, materielle verdier mv." Hamar kommune skal bruke ny kunnskap om risikofaktorer og mulige konsekvenser av ekstremsituasjoner.

Samfunnssikkerhet i arealpolitikken handler om å legge til rette for trygge og stabile bo- og sentrumsområder.

Å forebygge terror og kriminalitet, og sikre sosial integrering er viktig for å ha en trygg by.

Risiko- og sårbarhetsanalysen for Hamar kommune er under oppdatering og vil ventelig ferdigstilles og godkjennes politisk tidlig i 2017.

3.6 Demografisk utvikling

Hamars demografiske utvikling er beskrevet i årsmeldingen for 2015³. I tillegg vil det bli utarbeidet et kunnskapsgrunnlag til kommuneplanen.

3.7 Behovet for utredninger

Med bakgrunn i de omtalte utviklingstrekk og hovedutfordringer skal det utarbeides temanotater som skal danne grunnlag for politiske drøftinger i kommuneplanprosessen. Temanotatene vil bli framlagt for AU for plansaker, komiteer, formannskapet eller kommunestyret for drøfting. AU for plansaker vil sørge for at temanotatene drøftes i partigruppene.

Innenfor flere av temaene har vi gjeldende planer, og innenfor noen pågår det arbeid med nye planer eller revidering av eksisterende. Dette danner grunnlag og utgangspunkt for temanotatene.

Rådmannen er ansvarlig for utarbeidelse av notatene. Det vil bli lagt vekt på tverrfaglighet i arbeidet.

Tema	Kommentarer / stikkord
Det grønne skiftet – bærekraftig by og bygd	<ul style="list-style-type: none"> • Hva er kommunens ambisjon – ref FN's klimamål / Paris-avtalen / klimaavtalen med EU • Hvordan skal «Det grønne skiftet» konkretiseres i Hamar, hvilke virkemidler har kommunen? <ul style="list-style-type: none"> ○ Gjøre det enklere for innbyggere å ta klimavennlige valg. ○ Holdningsendring. ○ Konsekvenser for arealpolitikk (Kompakt by og tettsteder) ○ Utslipp fra bygg og anlegg, avfall og landbruk i tillegg til transport. • Notatet skal beskrive de utfordringer og dilemmaer som de andre temanotatene skal tydeliggjøre. • Hva i Klima og miljøplanen må revideres? • Hvordan kan dette uttrykkes som et gjennomgående tema i alle kommunens planer?
Et åpent, flerkulturelt samfunn	<ul style="list-style-type: none"> • Utgangspunktet må være en bred forståelse av mangfolds- og integreringsbegrepet. • Hvordan forhindre og forebygge utenforskap? Hvordan engasjere lokalsamfunnet? Hva er kommuneorganisasjonens bidrag? • Mangfold og integrering, frivillighet, arbeidsgiverpolitikk. • Hvordan kan dette uttrykkes som et gjennomgående tema i alle kommunens planer?
Folkehelse	<ul style="list-style-type: none"> • Det er utarbeidet to dokumenter som legges til grunn for kommuneplanarbeidet: Oversikt over folkehelsen – 2014 (Hamar formannskap 11.02.2015) og Grunnlagsnotat for folkehelseplanlegging (Hamar kommunestyre 26.08.2015) • Hvordan kan dette uttrykkes som et gjennomgående tema i alle kommunens planer?
Vekstkraftig regionalt senter	<ul style="list-style-type: none"> • Hamar er regionsenter for Hamar-regionen og fylkeshovedstad – hvordan skal Hamar best ta denne rollen og skape seg legitimitet? • Attraktivitet, regional samhandling (Bymiljøavtaler, SMAT-plan m.m.) • Hvordan skal Hamar ha tilstrekkelig trykk på innovative boliger og på familievennlige boliger? • Hvordan styrke aksene Elverum – Hamar – Gjøvik?

³ Hamar kommunes årsmelding 2015 side 16 ff. <http://www.hamar.kommune.no/article40758-297.html>

	<ul style="list-style-type: none"> Hvordan styrke Hamars forhold til Oslo regionen? Dette er svært aktuelt når kommunikasjonen (E6 – jernbane) utvider Hamar som bo- og arbeidsregion.
Næring – vertskap for næringslivet	<ul style="list-style-type: none"> Hvordan skal vi i ny kommuneplan uttrykke oss om næringsutvikling? Komité for plan, miljø og næring arbeider med ny næringsplan. Hvordan skal dette samkjøres med kommuneplanprosessen? Næringsarbeid i regionalt perspektiv (ref. prosess med HARR og HRU). Nytt dobbeltspor forutsetter utvikling av næringsliv og boliger rundt jernbanestasjonen uavhengig av dens plassering. Hvordan skal vi legge til rette for at dette skal få ønsket effekt? Hvilke arealer er aktuelle for ny plasskrevende næringer?
Barn og unge	<ul style="list-style-type: none"> «Barn og unge først» står i gjeldende kommuneplan. I planstrategien er det valgt ikke å ha dette som et eget tema. Skal det hete «Barn og unge først» i kommende plan? Hvorfor eller hvorfor ikke? Hva er argumenter for og mot? Kommunen har: Helhetlig barne- og ungdomspolitik og barn og unge står omtalt i grunnlagsnotat for folkehelse planlegging. Hva er et familievennlig sentrum for barn og unge? Hvordan skal utarbeidelse av Oppvekstplan samkjøres med kommuneplanprosessen?
Nyskapende og samhandlende kommuneorganisasjon	<ul style="list-style-type: none"> Hvordan utvikle kommuneorganisasjonen videre i tråd med de linjer som er trukket opp i Planstrategien? Hvordan skal Hamar kommune skape en heltidskultur for ansatte? Hvilke grep skal Hamar kommune gjøre i forhold til de mulighetene digitalisering, selvbetjening og velferdsteknologi gir? Hva må endres i kommunens planverk i forhold til framtidig samfunnsikkerhet og beredskap?
Befolknings-utvikling, demografi og analyse	<ul style="list-style-type: none"> Vurdere kunnskapsgrunnlaget til planstrategien, trenger dette å utdypes og kompletteres som grunnlag for kommuneplanen? Hva forteller innbyggerundersøkelsen og omdømmeundersøkelsen? Hva bør vektlegges i ny kommuneplan?

4 Langsiktig arealstrategi

Den langsiktige arealstrategien skal peke ut hovedretninger og danne grunnlaget for kommuneplanens arealdel. Arealstrategien skal definere hovedelementene i kommunens arealpolitikk, fysiske utvikling og vern av arealer.

«Fortetting med kvalitet» har ligget som en hovedutfordring i de to siste kommuneplanene for Hamar. Ved siden av dette har «sentrumsutvikling» og «klima og transport» vært prioriterte områder.

Flere steder i planstrategien (2016-2019) pekes det på utfordringer og temaer som har betydning for arealdisponering. Det grønne skiftet, næringsplanen og ikke minst valget av framtidig jernbanetrase og stasjonsplassering vil legge viktige premisser for arbeidet med revidering av den langsiktige arealstrategien.

Det må være rom for å justere kurs ved en kommuneplanrevidering. Samtidig er noe av lærdommen fra kommuner som «har fått det til» i byutviklingssammenheng, som Drammen kommune, at det er viktig å jobbe etter felles langsiktige strategier som strekker seg langt ut over de politiske 4-årsperiodene. Hovedtrekkene i Hamars langsiktige arealstrategi bør dermed ligge noenlunde fast.

Overskriftene i gjeldende langsiktige arealstrategi er:

- Hamar og vannet*
- Utvikling av Hamar sentrum*

- *Utvikling av Hamar tettsted*
- *Boligbygging og fortetting*
- *Transportsystemer*
- *Bynært kulturlandskap - vern av dyrkingsjord og tilrettelegging for friluftsliv*
- *Vangsbygda med gode tettsteder*
- *Vangsåsen og Hedmarksvidda – skogbruk, natur og friluftsliv*

Noen stikkord for nye eller styrkede perspektiver i den langsiktige arealstrategien kan være:

- Det grønne skiftet og den kompakte byen.
- Dobbeltspor med muligheter og utfordringer
- Hamars regionale rolle.
- Mjøskontakten

4.1 Det grønne skiftet og den kompakte byen

Hamar kommune har valgt det grønne skiftet som en av sine viktigste satsinger de kommende år. Hva betyr «det grønne skiftet» for kommunens areal- og transportplanlegging? Kan «Det grønne Hamar» være en del av visjonen vår? Er «Smart city» (innovativ by) et begrep Hamar ønsker å fronte?

Begrepet «det grønne skiftet» og innholdet i det vil bli definert nærmere, men begrepet innebærer bl.a. at fokuset i areal- og transportplanleggingen skiftes fra å tilrettelegge for veg og bil til å begrense transportbehov og legge til rette for mennesker og miljøvennlige transportmidler som kollektiv, sykkel og gange. Vi er i ferd med å omstille oss fra vegplanlegging til mobilitetsplanlegging. Den nasjonale føringen er at i store og mellomstore byer skal all vekst i persontransport tas med kollektiv, sykkel og gange.

I et lengre perspektiv kan vi anta at persontransport ikke vil innebære klimagassutslipp i samme grad som i dag, men i kommuneplanperioden – en periode som også er avgjørende for verdenssamfunnets håndtering av klimasaken – må det legges til grunn at transport innebærer utslipp av klimagasser. Kommuneplan skal her være samkjørt med miljø- og klimaplanen.

KS har fått utarbeidet et nytt kunnskapsgrunnlag for hvordan kommuner kan bli ledende aktører i omstillingen til lavutslippssamfunnet. FOU-rapporten "Kortreist kvalitet"⁴ setter sammen kunnskap på tvers av forskjellige forskningsområder med caser og erfaringer fra sentrale samfunnsaktører. Rapporten utdyper sammenhengen mellom kompakt byutvikling og det å redusere transportbehovet:⁵

En kompakt by- og tettstedsutvikling er en forutsetning for å redusere transportbehovet og få til bærekraftig mobilitet. Det kompakte stedet som modell for bærekraftig by- og tettstedsutvikling kommer til uttrykk i statlig planretningslinje for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging (2014).

Forskningsmiljøene er i all hovedsak samstemt i sine anbefalinger om hva slags areal- og transportutvikling som gir redusert biltrafikk og dermed tilrettelegger for utslippsreduksjoner:

- *Arealbruken styres mot fortetting, mot biluavhengig lokalisering og styrking av sentrum og lokalsentrene, og ikke byspredning.*
- *Kollektivtilbudet bedres (frekvens, hastighet, punktlighet, flatedekning)*
- *Det legges bedre til rette for å gå og sykle.*
- *Restriktive virkemidler mot biltrafikken tas i bruk; både fysiske (veikapasitet, parkeringskapasitet) og økonomiske (parkeringsavgifter, vegprising, bompenger)*

⁴ Rapporten kan ses her: <http://www.ks.no/fagomrader/samfunn-og-demokrati/samferdsel-plan-og-miljo/klimakutt/kortreist-kvalitet-avgjorende-i-kommunenes-omstillingsarbeid/>

⁵ Kortreist kvalitet side 36.

Bygging av nye boliger, kontorbygg, sykehus, etc. bør konsentreres i områder der tilgangen på kollektivtrafikk er god. I tillegg kan totalt transportarbeid reduseres ved å tilrettelegge for eksempel for samkjøring, bildeling og utslippsfri og samordnet varedistribusjon.

Hvis den kompakte byen er et mål:

- Er den kompakte byen bare et annet ord for «fortetting med kvalitet» som har vært hovedsatsingen de siste periodene?
- Hva betyr «høy tetthet» i en slik sammenheng – og i «Hamarsk» sammenheng? Betyr det mye bruksareal per område, mye folk, høye bygninger eller mange virksomheter samlet på ett sted? Hvordan henger dette sammen med ønsket om et variert boligtilbud?
- Hva er strategiene for et kompakt og samtidig familievennlig sentrum med gode kvaliteter? Mer for barn? Mer grønt?
- Hvordan forankrer vi mål og virkemidler for flere boliger i sentrum?

Det er et stort fokus på at Hamar må tilby flere bolig- og næringstomter. I kommuneplanprosessen vil vi klargjøre:

- Hva er status for tilgang på tomter og utviklingspotensiale innenfor dagens rammer?
- Hva innebærer dette for den nye kommuneplanen? (se vedlegg til boligplan for status 2015).
- Skal målet for boligutbygging ligge fast (boligplan 2015)?
- Skal byvekstgrensa utfordres og i så fall med hvilken tilnærming?

Vi forventer at det kommer ønsker og innspill om nye bolig- og næringsområder fra private, der noen vil utfordre gjeldende arealstrategier og de føringer det er lagt opp til i planstrategi og planprogram. Hvordan håndteres disse? Det vil i første fase av revideringsarbeidet vurderes om vi i langsiktig arealstrategi kan fastsette noen kriterier som skal legges til grunn for vurderingene av de konkrete innspillene om nye utbyggingsarealer i arealdelen. Kriteriene må ivareta målene om reduserte klimagassutslipp og nærhet til servicefunksjoner.

Noen alternative scenarier for boligutvikling og arealstrategier er skissert i tabellen under. Dette kan være et utgangspunkt for diskusjonen om langsiktige arealstrategier:

Mulig strategi	Negative konsekvenser	Positive konsekvenser
1. Videreføre satsingen på fortetting som har ligget til grunn i de to siste kommuneplanene, dvs være restriktive til boligbygging utenfor tettstedsgrensene og bygdesentrene og fokusere på et variert boligtilbud i «den kompakte byen».	Kommunen må håndtere misfornøyde potensielle utbyggere og grunneiere som ikke får ønsket utbygging. Begrenset tilgang til nye eneboligtomter som kan friste tilflyttere. Nabokommunene som har betydelige utbyggings-områder tett inn på kommunegrensen, får skatteinntektene.	Mer bærekraftig utbyggingsmønster. Langsiktighet i arealstrategier. Uttelling i «det lange løp»? Tydelige tettstedsgrensener. Investeringer kanaliseres til sentrum og den etablerte byen.
2. Videreføre satsing på fortetting, men ta tydeligere grep for å gjennomføre fortetting/videre utbygging omkring bygdesentrene.	Vanskelig å finne arealer omkring bygdesentrene som er realistiske å få utviklet og faktisk gjennomføre? Kan gå på bekostning av jordvern/grønnstruktur omkring eksisterende tettsteder. Imøtekommer ikke ønsket om spredt utbygging fra mange.	Begrenser transportbehov – bærekraftig utbyggingsmønster. Tydelige tettsteder med landsbypreg og klar identitet og gir grunnlag for et servicetilbud i grendesentrene.
3. Utfordre byvekstgrensa. Slippe opp for	Vi får «city-sprawl» (utflytende byer) og mindre trykk på fortetting så lenge det er	Quick fix for ledige attraktive tomter. Kommunen viser seg

<p>boligbygging i forlengelse av byen/eksisterende tettsted (Børstadjordene, Klukhagan, Furuberget, Kårtorp og lignende). Restriktiv på spredt utbygging utenfor.</p>	<p>et alternativ å bygge på jomfruelig mark. Investeringene kommer i byutkantene. Går ut over jordvern (matkornarealer) og grønnstruktur. Krever mer kommunal infrastrukturutbygging. Genererer mer trafikk enn ved fortetting og kan være i strid med statlige planretningslinjer og nasjonalt mål om å ta vekst i transport med kollektiv, gange.</p> <p>Kan medføre innsigelse til plan.</p>	<p>som en «ja-kommune». Fornøyde grunneiere og utbyggere. Gir et energimessig bedre utbyggingsmønster enn satellittutbygging (alt 4)?</p>
<p>4. Åpne for spredt boligbygging i bygdene også i områder hvor det ikke er nærhet til skole, barnehage, butikk.</p>	<p>Flere avhengig av bil til daglige gjøremål.</p> <p>Dyrere kommunale tjenester (skoleskyss, hjemmehjelp osv).</p> <p>I strid med statlige planretningslinjer og nasjonalt mål om å ta vekst i transport med kollektiv, gange og sykkel.</p> <p>Kan medføre innsigelse til plan.</p>	<p>Quick fix for ledige tomter. Kommunen viser seg som en «ja-kommune». Fornøyde grunneiere og utbyggere. Gir rom for at flere oppfyller drømmen om å bygge hus på landet.</p>

4.2 Dobbeltspor og knutepunktsutvikling

Utbyggingen av dobbeltspor på Dovrebanen vil gi noen helt nye forutsetninger for arealplanlegging i Hamar. En ting er at Hamar knyttes tettere sammen både med Osloregionen og resten av Mjøsregionen, med reisetid på under en time til Oslo. Det gir nye muligheter for næringsutvikling og befolkningstilvekst. Det innebærer også at sportraseen nordover fra Hamar stasjon kan frigjøres til annen bruk og en barriere kan bli borte. Videre betyr det at overskuddsmasser vil være tilgjengelig for prosjekter der man evt har behov for utfylling. Dette må kommunen avklare i kommuneplanen for evt å dra nytte av muligheten. Et annet og kanskje det viktigste forholdet knyttet til jernbaneutbyggingen er at plasseringen av stasjon og transportknutepunktet vil være nært knyttet sammen med hvilke strategier som skal legges for utvikling av sentrum og bydelene og for mobilitetsplanlegging. Her bør kommunen være rustet med strategier som kan håndtere både en sterk vekst og en svak vekst, og strategier som tar hensyn til de ulike fasene i utviklingen av byen og knutepunktet.

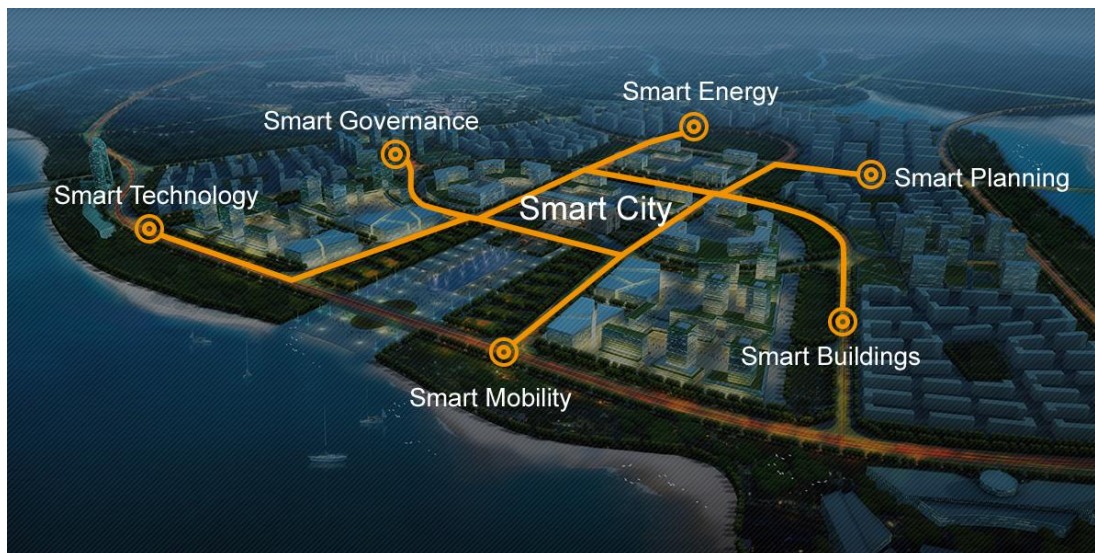
Dilemmaet ved oppstart av kommuneplanrevideringen er at vi fortsatt ikke vet hva som blir det endelige valget av trase og stasjonsplassering. Dette forventes avklart tidligst i desember 2016 med kommunens behandling av kommunedelplanen. Først når stasjonsplassering er endelig avklart kan vi gå inn i vurderinger av de konkrete strategiene for knutepunktsutvikling og sentrumsutvikling. Et moment som er knyttet til mer midlertidig håndtering av jernbaneutbyggingen, er spørsmålet om vi kan møte en krevende og lang (negativ) utbyggingsperiode i sentrum med positive mottrekk i anleggsfasen.

Grepene for å følge opp dobbeltsporutbygging, knutepunktsutvikling og mobilitetsplanlegging vurderes som det viktigste ved forestående kommuneplanrevidering.

Det har vært interesse for etablering av økolandsby i Hamar. Hvordan kan vi tilrettelegge for at de med interesse for og vilje til miljøvennlig livsstil kan prøve ut slike løsninger i et landlig miljø samtidig som vi ivaretar hensyn til samordnet areal- og transportplanlegging?

Kan det være interesse for mer urbane økolandsbyer om rammene er gode, med tilgang til parseller for dyrking/urbant hagebruk osv?

Det grønne skiftet kan bety økt fokus på det å ta i bruk teknologiske løsninger som gjør bylivet mer bærekraftig og smart, jf «smart cities». Ønsker Hamar å være i førerretet på dette? Hva innebærer det og hvilken kostnad har det? Miljøaspektet ved «smart cities» satsinger er like gjerne en sideeffekt som et mål i seg selv, det er livskvalitet og effektive, lønnsomme og gode løsninger som er hovedmålet. «Smarte» løsninger kan tas i bruk innen trafikkavvikling, søppelhåndtering, service og informasjon, urbant hagebruk, folkehelse, energi mv.

Illustrasjon fra urban-hub.com

4.3 Hamars regionale rolle

Hamarregionen er et felles bo- og arbeidsområde. For å løse felles planutfordringer ble det utarbeidet en regionplan på 1970-tallet og det ble laget en «Fylkesdelplanen for Samordnet miljø-, areal- og transportutvikling» (SMAT-plan) i 2000 og 2010. Selv om denne planen har uttrykt målsettinger uavhengig av kommunegrenser, så ser en at målene ikke fullt ut er nådd. Dagens arealplan i Hamar er i stor grad basert på SMAT-planen. Det oppleves at denne ikke gir Hamar tilstrekkelig rom for å løse de utfordringene som Hamar har. Knapphet på sentrumsnære tomter og muligheten for å tilby et differensiert boligtilbud oppleves som et problem. Knapphet på næringsarealer er også en utfordring.

Hamar kommune ønsker at SMAT-planen revideres og vil ta initiativ ovenfor fylkeskommunen og andre kommuner i regionen for å gjennomføre dette. Det betyr også at prosessen med kommuneplanrevidering *kan* innebære at SMAT-planen utfordres på noen områder.

Hamar har tilsluttet seg samordnet areal- og transportstrategi for Osloregionen 2016. Hvordan skal dette forankres og hva har dette å bety for kommunens langsiktige arealstrategi?

Kan vi sikre forutsetningene for at Hamar kan sette seg i førerretet for en bymiljøpakke-prosess (se pkt 3.4.5), dvs er det vilje til å ta i bruk bilrestriktive virkemidler og får vi sikret en regional tilnærming?

Sykehus er en viktig regional funksjon og såpass viktig at det bør løftes til langsiktig arealstrategi dersom Hamar har ambisjon om å kunne tilby sykehustomt for et fellessykehus for Innlandet eller for et nytt lokalsykehus.

4.4 Mjøskontakten

Mjøskontakten er fremhevet som Hamars fremste «herlighetsverdi» (Gjeldende kommuneplan fra 2010 og Byromsplan for Hamar fra 2013). Ved revidering av planen vil det bli vurdert om det

trengs en tydeliggjøring av hva vi ønsker med Hamar sjøfront (Hamar og vannet) - Hva skal sjøfronten være og hva skal den tilby?

5 Arealdel

Arealdelen er, til forskjell fra samfunnsdelen, et juridisk bindende dokument. Endringer som gjøres i arealdelen kan ha stor direkte betydning for enkeltmennesker og virksomheter. Endringer i arealdelen innebærer normalt ikke at det kan kreves erstatning eller innløsning av eiendom (noen unntak). Endringer i arealdelen kan på den annen side bety at enkelte grunneiere kan få store økonomiske fordeler ved at de kan utvikle eiendommen sin. Arealdisponeringer kan også gi store samfunnsmessige konsekvenser, ved at planen legger til rette for avgjørende store tiltak, eller gjennom sumeffekter av mange små tiltak. Det er krav om at alle endringer i arealdisponeringer i kommuneplanens arealdel skal konsekvensutredes og det skal gjøres en risiko- og sårbarhetsanalyse.

5.1 Arealbehov og behov for justeringer av planbestemmelser

Under går vi gjennom hovedkategoriene av arealbruksformål i kommuneplanens arealdel, og gjør en foreløpig vurdering av arealbehov og eventuelt andre behov for justeringer/endringer.

Planbestemmelser og retningslinjer tenkes i hovedsak videreført i den form/oppbygning de har i gjeldende plan, men innholdsmessig vil det være behov for noen justeringer. Det tas også sikte på å samkjøre planbestemmelser i større grad med nabokommuner i den grad det er hensiktsmessig og lar seg gjøre. Stange kommune reviderer arealdelen sin parallelt med Hamar, men med senere sluttbehandling og vedtak.

5.1.1 Bebyggelse

Sentrumsbebyggelse og bymessig bebyggelse

- Valg av jernbanetrase og stasjonsplassering vil ha vesentlig betydning for vurderingene her.
- Det er behov for å gi bedre rammer for boligbygging i sentrum.
- Kommunedelplaner (kdp) vil bli vurdert ift om innholdet kan inkluderes i kommuneplanen slik at kdp kan oppheves eller om bestemmelsene revideres og gjøres til en del av kommuneplanen. Dette handler bl.a. om Kdp for kulturminner og kulturmiljøer, Kdp for sentrum og Kdp for sørøstre bydeler
- Er folkehelseperspektivet godt nok forankret i strategiene for sentrumsutvikling?
- Grendesentrene som ikke er avklart: Solvang, Ridabu - kan vi få definert nærmere hva som skal være lokalsentrum for disse bydelene og gi grunnlag for lokalt tjenestetilbud? Justering av andre lokalsentre?

Bolig

Gjeldende plan har sterkt fokus på fortetting, med følgende føring for byggeområder for boliger⁶:

- *Stimulere til fortetting i områder der det er ønskelig, men ta hensyn til den etablerte bebyggelsesstrukturen ved fortetting i eksisterende boligområder.*
- *Legge til rette for utbygging av eneboliger i følgende områder: Ingeberg, Vangseterlia, Slemsrud, Hjellum og Ilseng.*

For boligområdene i Hamar tettsted foreslås det å gjøre nærmere analyse av egnethet for fortetting. Her må ønske og behov for fortetting avveies mot ønske om og behov for å ta vare på boligområder med historiske kvaliteter og særpreg. Dette bør gi en differensiering av utnyttingsgrad for ulike delområder/bydeler, slik at høyere utnyttingsgrad kan tillates i enkelte bydeler, mens dagens generelle utnyttingsgrense i villaområder beholdes der det er ønskelig å beholde et mer romslig eplehagepreg.

⁶ Kommuneplanens samfunnsdel side 29

For enkelte næringsarealer i tettstedet kan det vurderes å endre arealformål til bolig. Boligformål må avveies mot annet behov og med tanke på hvilke bokvaliteter som kan oppnås.

Aktuelle kriterier for å vurdere innspill om nye utbyggingsområder for bolig er:

Bærekraft

- Nærhet til service- og tjenestetilbud, forretninger og sosiale møteplasser
- Nærhet til skole og barnehage. Skolevegen skal være trygg for gående og syklende
- Nærhet til kollektivtilbud, kollektivknutepunkt eller kollektivruter
- Gode forbindelser til friområder/lekeplasser i nærområdet samt til friluftsområder
- Mulighet for å fortette/omforme allerede bebygde arealer innenfor byvekstgrensa og i grendesentrene og gi arealene en høy utnyttelse
- Mulighet for miljønnovasjon, økosamfunn/økolandsby, kollektive boformer og hagebruk/parselldyrking

Hensyn til dyrka mark, kulturlandskap og naturmiljø

- I utgangspunktet skal dyrka mark unngås. Prosjekter som legger til rette for økt matproduksjon kan vurderes
- Ikke i konflikt med viktige natur-, kultur- og friluftsområder

God infrastruktur (teknisk)

- Muligheter for tilfredsstillende løsninger og påkobling til teknisk infrastruktur (veg, vann, avløp, strøm, bredbånd)

Markedsinteresse

- Attraktive boområder
- Gjøre det attraktivt å flytte til kommunen.
- Konkurransedyktig

Andre

- Egned i forhold til sol, utsikt og lokalt klima
- Være tilpasset landskapet
- Ikke utsatt for støy over anbefalte retningslinjer
- Ikke utsatt for ras, flom, radon, elektromagnetisk stråling m.m.

Idrettsanlegg

Behov for avsetting av areal til idrettsanlegg vurderes.

Tjenesteyting - Skoler, barnehager og omsorgsinstitusjoner

Det gjøres en oppdatering av tidligere vurderinger om arealbehov for tjenesteyting, herunder barnehagetomter, skoler/høgskole, universitet, sykehus, omsorgsboliger, sykehjem mm.

Næringsarealer

Det må vurderes behov for evt. å tilrettelegge nye arealer for næring eller justere rammene for eksisterende næringsarealer. Tidligere felles utredning av næringsområdene i Olrud, Nydal, Trehørningen vil være relevant utredningsmateriale.

Fritidsbebyggelse

Hamar har så langt ikke hatt noe uttalt mål om satsing på hytteturisme i Vang almenning og Vangsåsen, og har hatt en annen tilnærming til dette enn nabokommunene Ringsaker og Løten. Kommunen vil avklare om denne holdningen skal videreføres gjennom mål og rammer for friluftsområdene i Vangsåsen/Hedmarksvidda. Hva betyr det grønne skiftet i denne sammenheng?

Råstoffutvinning

Det er stort behov for kvalitetsmasser i forbindelse med de store infrastrukturprosjektene (E6, jernbane, Rv3/Rv25). For Hamarregionen er det behov for en regional utredning for å se på behov

og muligheter på tvers av kommunegrensene. Utfordringen er spilt over til fylkeskommunen uten at det så langt er prioritert som regional utredningsoppgave. Transportlengde og kostnader ved transport er avgjørende for prosjekter som trenger tilførsel av kvalitetsmasser, og det er derfor viktig at kommunene bidrar til å avklare arealer hvor det kan drives uttak.

I mangel av en regional utredning, og med bakgrunn i en ambisiøs framdriftsplan for kommuneplanrevideringen, vil kommunen være avhengig av innspill fra private som peker på mulige nye utvinningsområder og egnethet av disse.

Grav og urnelund

Ny grav- og urnelund er utredet som en utvidelse av Hol gravlund. Reguleringsprosessen er her foreløpig lagt på is på grunn av store konflikter med kulturminnehensyn. Det er behov for å utrede og finne alternativ lokalisering for ny gravlund.

5.1.2 Transport/mobilitet

- Hensynssone for ny jernbanetrase tas inn i plan ihht vedtak av kommunedelplan med konsekvensutredning.
- Endringer i veger/trafikksystem/gang-/sykkelforbindelser som følge av jernbanen. Det må vurderes nærmere om konsekvensutredning i forbindelse med kommunedelplan for jernbanen er tilstrekkelig, evt med krav om oppfølgende utredning i reguleringsplan, eller om ytterligere utredning må gjøres i forbindelse med kommuneplan-revidering. Ringgatas forlengelse vurderes i lys av beslutning om jernbanetrase og stasjonsplassering.
- Det må vurderes om/hvor hensynssone langs eksisterende bane kan tas bort.
- Etterbruk av dagens jernbanetrase vurderes.
- Det skal vurderes hvordan arbeidet med skysstasjonen som knutepunkt og samordning av transportsystemer kan bringes videre i kommuneplansammenheng.
- Revidering av parkeringsbestemmelsene i tråd med vedtatt handlingsplan for parkering. Dette må sees i sammenheng med transportplan og -strategier.
- Vurdere konkrete mål for standard på infrastrukturen og tilgjengelighet (med fokus på kollektiv, sykkel og gange).

Fylkeskommunen har i sin uttalelse til planstrategi signalisert at de ser behovet for samarbeid på tvers av kommunegrenser for å sikre en bærekraftig byutvikling, og vil bidra til et slikt arbeid gjennom utvikling av en langsiktig bolig-, areal- og transportstrategi for Hamar byområde. Fylkeskommunen sier også at de vil ta initiativ til et samarbeid på tvers av fylkesgrensen om en utvikling av hele Mjøsbyen med tanke på en bymiljøavtale.

5.1.3 Grønnstruktur

Arealformål grønnstruktur inkluderer grønne arealer og smett i nærhet til tettstedene. Det bør vurderes om grønnstrukturen kan utvikles som del av transportnettet for gående og syklende i Hamar og evt behov for justeringer av plan.

5.1.4 Landbruks-, natur- og friluftlivsområder (LNF)

Areal for "gårdstilknyttet næringsvirksomhet" bør vurderes igjen med tanke på evt bruk av «LNF-spredd næring» på gårdstun.

5.1.5 Bruk og vern av sjø og vassdrag

- Vurdere bruk av tunnelmasser/deponering/utfylling, spesielt med tanke på tiltak i sjøfronten (evt utfylling i Mjøsa vil kreve tillatelse fra fylkesmannen).
- Vurdere videre utvikling av småbåthavn på Tjuvholmen (jf dagens grense på 500 båtplasser) og/eller muligheter for etablering av ny småbåthavn i andre deler av strandsonen (Hamar vest)
- Vurdere å ta inn byggegrenser langs vassdrag i plankartet.
- Vurdere evt annet behov for justering av plan for sjø/vassdragsområdene.

5.1.6 Hensynssoner

Vurdere behov for å oppdatere hensynssoner i forhold til nye kartlegginger og kunnskap.

5.1.7 Øvrige momenter ved revidering

- Det skal vurderes nærmere om flomutredning for mindre vassdrag kan gjøres i forbindelse med kommuneplanrevideringen (for Mjøsa og Flagstadelva hvor vi har relativt gode flomutredninger). Nye modeller for avrenning av nedbørsvann/overvann kan gi bedre grunnlag for hvordan ekstremnedbør, flom og overvannsproblematikk håndteres i kommuneplanen.
- Kommunedelplan for Stafsberg: Rækkefølgebestemmelsene i planen er utfordret gjennom dispensasjon. Det må vurderes om kommunedelplanen stadfestes eller revurderes.
- Tomt for ny pumpestasjon HIAS, Furubergstranda, jf igangsatt regulering.
- Det gjøres en vurdering av om det er hensiktsmessig å ta i bruk «blågrønn faktor» i kommuneplanen, først og fremst for å håndtere overvann i urbane strøk. Blågrønn faktor er en metodikk, gjerne også fulgt opp med planbestemmelser eller retningslinjer som sikrer et visst innslag av grønnstruktur eller vannmiljøer innenfor utbyggingsområder, og hvor en hovedhensikt er å sikre lokal overvannshåndtering/fordrøyning og grønne bokvaliteter.

5.2 Utredningsbehov, kommuneplanens arealdel

I tillegg til de behov for utredninger og vurderinger som er påpekt over, er det slik at alle forslag til vesentlige endringer i arealbruk skal utredes med tanke på hvilke miljø-, ressurs- og samfunnshensyn som berøres. Det skal redegjøres for overordnede konsekvensene av de eventuelle arealendringene eller bestemmelsene som foreslås, jf. forskrift om konsekvensutredninger kap 4.3.2. Konsekvenser skal, der det er relevant, utredes for:

- Klima. Et spørsmål er om klimaregnskap/grønt fotavtrykk bør være del av konsekvensutredningen av ny arealbruk? Dette kan være omfattende arbeid tids- og kompetansemessig, men vil gi et godt grunnlag for vurderinger.
- Jordvern
- Biologisk mangfold, jf Naturmangfoldloven
- Landskapsbilde
- Kulturminner og kulturmiljøer
- Friluftsliv og nærmiljø
- Helse og trivsel
- Støy
- Risiko og sårbarhet (flom, ras/erosjon, radon, elektromagnetisk stråling, forurensning mv)
- Samfunn og tjenesteyting
- Utbyggingsmønster og arealbruk

6 Organisering av planarbeidet

Det legges i stor grad vekt på å benytte faste politiske og administrative organer i kommuneplanprosessen. I tillegg vil vi nedsette administrative / faglige arbeidsgrupper for å utarbeide temanotater.

6.1 Politisk organisering

Formannskapet har ansvaret for planprosessen. Arbeidsutvalget (AU) for plansaker er drøftingsarena for å komme med innspill til formannskapet på politiske mål og hovedgrep. Både formannskapet og kommunestyret vil bli involvert gjennom temamøter.

6.2 Administrativ organisering

Rådmannen leder administrativ styringsgruppe. Ass. rådmann er administrativ prosjektansvarlig. Rådmannens ledergruppe involveres regelmessig og bidrar til koordinering på tvers i organisasjonen og involvering av resultatenehetene.

Det er opprettet en prosjektgruppe for kommuneplanarbeidet. Prosjektledelsen er lagt til rådmannens stab.

7 Medvirkning og kommunikasjon

Plan- og bygningsloven stiller krav om offentlighet og medvirkning i planprosesser. Formannskapet har lagt opp til et høyere ambisjonsnivå enn minstekravene etter loven. Omfanget av medvirkningstiltak er planlagt i lys av at det er lagt en stram tidsplan for kommuneplanarbeidet.

Offentlig høring

I følge plan- og bygningsloven skal kommunen inviterer til offentlig høring ved oppstart av planarbeidet, og når forslag til planprogram og forslag til ferdig plandokument foreligger.

Medvirkning fra innbyggere og samarbeidspartnere

Kommunen vil invitere innbyggere og samarbeidspartnere til dialog i planarbeidet. Hamar kommune har over tid utviklet folkemøter til en arena som har stor oppslutning i befolkningen. I tillegg til folkemøter vil vi benytte andre medvirkningsmetoder som kan engasjere deler av befolkningen som ikke deltar på folkemøter.

Vi vil bruke internett og sosiale medier slik at publikum kan:

- Finne sentrale vedtak og dokumenter for kommuneplanarbeidet
- Få opplysninger om høringsperioder og ulike aktiviteter som er relevant
- Komme med innspill og kommentarer til det pågående planarbeidet

Grupper som krever spesiell tilrettelegging eller ikke er i stand til å delta direkte, skal i følge loven sikres aktiv medvirkning. Kommunen vil tilrettelegge for medvirkning ved å benytte tiltak for barn og unge og gjennom dialog med de kommunale rådene Ungdomsrådet, Eldrerådet og Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Hamar kommune har jevnlig innbyggerundersøkelser. Den siste er fra 2014. Det ble også gjennomført en omdømmeundersøkelse i regi av HRU i 2015. Disse vil bli brukt som en del av grunnlagsmaterialet ved kommuneplanrevideringen.

8 Framdrift – faser i planarbeidet

Plan- og bygningsloven legger opp kommuneplanprosessen slik:

Faser i arbeidet med kommuneplanen

